

PALLÁNÉ SZÉNÁSI MAGDOLNA
(*Jászberény*)

Grimm-mesék a német nyelv oktatásában Magyarországon

Bevezetés

Jelen dolgozatomban áttekintem a Grimm-mesék felhasználásának indokait, lehetőségeit és körülményeit a magyarországi alsó tagozatos nyelvoktatás keretein belül.

A munka tudományterület tekintetében az alkalmazott nyelvpedagógia gyakorlati jellegű kutatásai közé sorolható. Épít a nemzetközi nyelvészet, az irodalom, a pszichológia, és a pedagógia kutatási eredményeire is. A nyelvpedagógia 14 alaptudományhoz kötődik [Bárdos 2005: 291], így például a történelem, a néprajz, a teológia, az orvostudomány, a pszichiátria, a szervezéstudomány eredményei is fontosak, ezért a megközelítésünk inter- és multidiszciplináris. Az elméleten túl a vizsgálódások kiterjednek a gyakorlatra is, amennyiben bepillantást nyerünk az alsó tagozatos gyermekek munkáiba, valamint kérdőívek alapján tájékozódunk a nyelvtanítók és a szülők véleményéről is.

Munkám megírására az útkeresés vezérelt. A magyar lakosság idegen nyelvtudása alacsony szinten áll. Meggyőződésem, hogy ezen a helyzeten változtatni kell, és úgy vélem, hogy az alsó tagozatos munka optimalizálásával hozzájárulhatunk az alapok megszilárdításához.

Az idegen nyelvoktatás terén az utóbbi 20 évben rendkívül sok javító szándékú kísérletet végeztek el, számos reformszemléletű tankönyv és oktatási segédanyag jelent meg, óriási egyéni erőfeszítések szemtanúi lehettünk. Időnként szép eredmények születtek, ennek ellenére, átfogó, nagyhatású, és egyértelmű áttörést jelentő, intézményes jellegű, pozitív változásokat előidéző fejleményről nem tudunk beszámolni. Az irodalom, és főleg a gyermekirodalom az idegen nyelvoktatásba még az elmélet szintjén sem nőtt be szervesen. A társadalomban, és a szülők körében inkább a practicista szemlélet továbbélése a jellemző. Hogy az idegen nyelvórák tananyaga kiegészül-e némi irodalommal, mindig az adott tanár szemléletétől és a további, esetleges körülményektől függ.

Dolgozatom célja annak a feltételezésnek a bizonyítása, hogy a Grimm-mesék a német, mint idegen nyelv tanításába való, jelenleginél nagyobb mértékű bevonásával, eredményesebbé tehető az alsó tagozatban a nyelvoktatás. Továbbá, a pszichológiai kutatások alapján bemutatom, hogy a nyelvi, irodalmi és kommunikációs eredményeken túl, a gyermekek egész személyisége is gazdagodik a mesékkal való foglalatosságok során. Végül érintem, hogy az adott tevékenység az európai kulturális értékmentés célkitűzéseit is szolgálja.

Az idegen nyelvtanítás elméleti háttere. Az irodalom szerepe a nyelvtanulás-nyelvtanítás folyamatában napjaink kommunikatív nyelvelmélete alapján.

Dolgozatomban a Kluckhohn [Anh-Fülöp 2003: 19] által meghatározott kultúra és a Canale-Swain-féle [Bárdos 2005: 193] kommunikációs kompetencia meghatározást követem.

A 70-es évek elején, a pragmatista/funkcionalista alapokon álló kommunikatív nyelvoktatás jegyében, a felnőttek világát tükröző témák uralták a nyelvoktatást. Úgy vélték, a gyerekeket az életre, a hétköznapi kommunikációra kell felkészíteni. A célhoz azonban

nem találták meg a célcsoportnak megfelelő stratégiát. Kétféle, főként autentikus szöveg került a tankönyvekbe, az egyik típus hétköznapi információt nyújtott (például pályaudvari információk, étlapok, úrlapok), a másik pedig szakszöveg (használati utasítások, receptek) jellegű volt. Az órák középpontjában a kész dialógusok bemagolása és felmondása állt [Bárdos 2005: 213]. A szakemberek azonban hamarosan felismerték [Budai 1999: 119], hogy a gyermekek világától távol álló szövegek nem alkalmasak köreikben a nyelv eredményes oktatására. A váltást az irodalomtudományban bekövetkezett paradigmaváltás is segítette, amikor is a műközpontú felfogást fokozatosan felváltotta az olvasóközpontú. Minden tanulóra, különösen pedig a gyermekekre érvényes az a megállapítás, hogy motiváció, pozitív érzelmek hiányában nehezen valósul meg a tanulás [Kra-shen érzelmi szűrő tézise, idézi Bárdos 2005: 131; Poór 2001: 19]. A humanisztikus, tanulóközpontú felfogás térnyerésével párhuzamosan, erőteljesen fejleszteni kezdték, az új szemléletet tükröző tananyagokat. Először az anyanyelvi oktatásban, majd az idegen nyelvoktatásban is szemtanúi lehettünk az irodalom befogadásának. Voltak, akik az irodalom nélküli nyelvtanítást egyenesen barbárságnak nevezték [Weinrich 1983: 11]. A 80-as, 90-es években nemzetközi kutatásokra [Morrow, 1981, idézi Bárdos 2005: 214] alapozva megállapították, hogy az alsó tagozatos nyelvoktatásban leginkább a lírát, majd második helyen a népi alkotásokat és a meséket lehet hasznosítani. Az említett műfajok közül a mesék állták ki a legjobban az idők próbáját, mindig is helyet kaptak a tankönyvekben. Igaz, régebben az irodalmi szövegeken, így a meséken is, inkább a nyelvtant és a fordítást gyakorolták. További érv a mesék mellett, hogy ez a műfaj felel meg leginkább azoknak a szempontoknak, amelyeket napjaink teoretikusai a modern nyelvoktatás követelményeként megfogalmaznak. A meséket nemcsak hazai, hanem külföldi oktatási szakemberek is ajánlják. Világszerte megfigyelhető az a jelenség, hogy a szerzők, a nyelvtanárok minden oktatási szinten visszatérnek a meséhez, a fantasztikumhoz [Lovász: 2003: 3].

A szövegválasztásra vonatkozó elvek és ajánlások közül [Kast 1984: 61] az alábbiak jól megvalósíthatók a mesékkel való foglalatosságok során is:

- a választott szövegek ébresszenek és tartsanak fenn motivációt, pozitív érzelmeket, örömet, legyenek esztétikusak és áttekinthetőek,
- minden szubjektivitás, bármilyen eljárás, kombinálás, találgatás megengedett, az oktatás legyen tanuló-és és felfedezés-barát,
- a szöveg legyen alkalmas szokatlan feldolgozási módokra és minél több készség fejlesztésére is,
- ügyeljünk a szöveg objektív (képszerűség, cselekményesség, nyelvi szint) és szubjektív

(a befogadó pillanatnyi állapota, érzékenysége, érdeklődése) nehézségi fokára, hiszen a gyermeknek legalább háromszor kell elvégeznie a dekódolást, egyszer az idegen nyelv, az idegen kultúra és az irodalomesztétika szempontjából [O'Sullivan 2000: 19]. A mese nyitott világa tálcán kínálja a kívánatos egyéni értelmezést és befogadást, egyszerű szerkezete nem okoz értési problémát, az örömet okozó történeten keresztül a gyermekek nagy kedvvel és várakozással lépnek be az irodalom, a fikciók világába [Lüthi 1997: 8–12]. A mesék különféle mélységben, és összetettségben, rendkívül sokféleképpen dolgozhatók fel. A mesék segítségével a nyelvórákon fejleszthető a jó munkakapcsolat. Az előkészület és a produktumok bemutatásának fázisába, bevonhatók a szülők és más felnőttek is. Kialakulhat a közös tevékenységhez nélkülözhetetlen empátia, a jó légkör, a nyelvtanulás iránti motiváció, fejleszthető továbbá minden nyelvi készség, így az olvasá-

sértés, a szókinccs, a nyelvtan, a beszéd, az írás, a nyelvhelyesség, a hallásértés, a közvetítési készség, továbbá a képi, a zenei és a kulturális érzékenység, valamint az előadókészség. Minden kommunikációs csatornára szükség van, mert az üzeneteknek csupán 30-35 %-át fejezzük ki szavakban [Poór 2001: 37].

Pedagógiai szempontból is ajánlható a mese, mert a mai, igen fontosnak ítélt feladatközpontú nyelvtanítás korában a pozitív motivációtól kezdve, sokféle kognitív és szociális jellegű tanulás végezhető el a segítségével. Az alsó tagozatban történő jó alapozás, a nyelv megszerettetése, különösképpen a szövegértés, az olvasás [Bloomfield, idézi Bárdos 2005: 103], az önálló gondolkodás, az ügyesség, a kulturális tanulás, a fantáziálás, a véleményalkotás, a befogadás és az alkotás, amelyeket a mesékkel való munka során elő lehet segíteni, olyan területek, amelyek fejlesztése minden további tanulmányok szempontjából lényeges [Bárdos 2005: 236, 244].

A mesék pszichológiai szempontból is fontosak.

A pszichológiai kutatások azt bizonyítják, hogy a mesék jótékony hatással vannak az egészséges lelkületű gyermekek fejlődésére is. A mesék gyógypedagógiai, terápiás hatása is közismert és sikerrel alkalmazott.

Halbfas három aspektust tart különösen fontosnak.

Az első a szimbolika világa, amely olyan kommunikációs csatorna, amelyre jobban kellene építenünk.

Az érzékelés ugyanis képi, vagy nyelvi szimbólumok útján történik, ezt követi a pozitív vagy a negatív reakció, és csak ezután indul be a racionális gondolkodás. A képi szimbólumokra, a külsőségekre a gyermekek különösen érzékenyen reagálnak. Így a mese nyelvbe való bevezetés egyben bevezetés a szimbólumok nyelvbe is. Ricoeurs szerint a mese legnagyobb értéke a nyitott szimbolika, mert ez a tulajdonsága ad lehetőséget az árnyalt gondolkodásra [Ewers 2000:105-117].

A másik szempont az önmegismerés és az önerősítés kérdése. A mesék az emberi psziché tudatalattijában keletkeznek, ezért az iskolában nem lenne szabad, a történeteket rövidre zárni és logikai úton értelmezni. Sokkal jobb, ha a gyermekek csendben, magukban meditatálva fogadják be a meséket, s közben átélnek az emberi nem lelkének legmélyebb problémáit, a kimondhatatlant, a világmindenséget, legbelsőnk titkos félelmeit, a szép és a sötét vágyakat, az út-és helykeresés megannyi kérdését. A mese mindig kínál megoldást. A jó győz, a rossz megbűnhődik. Így az ember erősödik, belső építése, rendeződése megtörténik, hiszen a mese azt sugallja, hogy minden helyzetben van kiút. Az önépítés, a stabil személyiség megalapozása a kisiskoláskor sarkalatos feladata, hiszen csak a szilárd alapokon nyugvó, egészséges személyiség érhet el bármely területen eredményeket, sikereket.

A harmadik aspektus pedig a spiritualizmus kérdése. A mesékben oly gyakori más dimenzióba kerülés (erdő, kút, alsó világ, álom, feldaraboltság) a belső érés folyamatát jelzi. A fejlődéshez idő kell, a személy, mintha újjászületne, amikor egy másik életszakaszba lép. A növekedés, a testi- lelki változás megterheli a gyermekek szervezetét, ezért pihenésre, elvonulásra, meditálásra lenne szükségük. Ha nem kapnak segítséget, külső kontroll nélkül próbálgatják új énjük határait, és közben olyan nem kívánatos dolgokhoz nyúlnak, mint például a drog és az alkohol. Az egyensúly helyreállításában segíteni tud a mese, amelyet jó, ha a szülő és a hozzáértő pedagógus a megfelelő időben a kezükbe tud adni.

Schieder [idézi Wardetzky-Zitzlsperger 1997] több száz tanulóval végzett kísérletének lezárásával, a következő tanácsokat adja a gyakorlati pedagógusoknak:

- Az iskolában ne csak a tudást, a képességeket fejlesszük, hanem a szív és a jellem formálását is végezzük

(Bajor Alkotmány 131./1. cikkelye alapján).

- A meséket tekintsük lelki tápláléknak, ne pedig ellenőrzésre szolgáló tananyagoknak.

- A mesékkel való foglalkozások során soha ne engedjünk a stresszsznek, hanem biztosítsunk nyugodt, derűs légkört, és a mesefeldolgozást gondosan tervezzük meg.

A meséknek az egész világon vannak hívei és ellenzői.

A vita már az első kiadást (1812) követően megindult. Akkor az ellenzők elsősorban az alsóbb néprétegek gyermekeit féltették, a mesék ébresztette lehetetlen vágyakozástól. Ma a mesékben jelenlévő szörnyűségek és a brutalitás, a túlhaladott patriarchális viszonyok, a nőellenesség képezi a félelmek okát. Vannak olyan kutatók, akik a letűnt korok kocsmái krimijének, olcsó horrortörténeteinek tartják a Grimm-meséket, sőt, egyenesen a náciizmus gyökereit keresik a bemutatott agresszivitásban [Tatar 1992: 22-50]. A Grimm-mesékben még a női hősokeket is durvábbnak találták, mint az összehasonlításban szereplő japán és afrikai mesék hősnőit. A hétköznapok pragmatista, materialista átlagembere pedig olykor a realitást, az igazságtartalmat kéri számon a meséken. A nyelvoktatás szakemberei pedig a mesék nyelvezetét tartják bonyolultnak és túlhaladottnak.

A fenti aggodalmak eloszlatásához először is le kell szögeznünk, hogy a mesék nem a tudomány termékei, hanem költői, művészi alkotások. Már a Grimm-testvérek véleménye is az volt, hogy az archaikus és népi gyökerű, keresztény, és nem keresztény, transzcendens és irreális elemeket is felvonultató meséket tiszta logikai úton befogadni nem lehet. Átgondolt tanári munkával viszont el lehet érni, hogy a mesék az általános személyiségfejlesztésen és a nyelvtanuláson felül hozzájáruljanak a világnézet, a gondolkodás, és sokféle tudományterület jobb megértéséhez. A pszichológusok megállapították, hogy a brutalitások mesében való ábrázolása nem olyan részletes és élethű, hogy gondot okozna a gyerekeknek. Inkább a hasznukra válik, örömeikre és megnyugvásukra szolgál, hogyha gondolatban átélhetik a sötét, a rossz pusztulását. A gyerekeknek minél korábbi életkorban határozottan meg kell tudniuk különböztetni a jót a rossztól, a jóért meg kell tanulniuk küzdeni, a rosszat pedig igyekezniük kell elutasítani. A jó és a rossz minden filozófia, minden világról történő gondolkodás alaptétele. Mindig érvényes továbbá az a szabály, hogy a gyerekeket nem szabad magukra hagyni. A társadalmi viszonyokat, vagy a nők helyzetét, vagy bármely kényesnek tűnő kérdést meg lehet beszélni, ha a helyzet úgy kívánja. A nyelvoktatás dilemmáit pedig úgy oldhatjuk fel, hogy a gyerekek nyelvtudásának megfelelő feladatokat készítünk a meséhez [Krashen és Terrell, idézi Bárdos 2005: 223].

A mesék európai kulturális értékeket közvetítenek.

Abból a célból, hogy a mesékben tükröződő értékeket összehasonlítsam a mai értékekkel, hermeneutikus vizsgálatot végeztem néhány Grimm-mesén, (Vasjankó, Hófehérke, Jancsi és Juliska, Hamupipőke) és egy 95 verset tartalmazó mai osztrák gyermekverses kötetten [Hofbauer-Koci 1996: 1-143]. A vizsgálatot nem kívánom részletesen ismertetni, csak az eredményeket foglalom össze röviden. Megállapítottam, hogy a kétféle értékszemlélet nem mond egymásnak ellent. Az aktív, öntudatos, vitára és harcra kész individuum a kívánatos személyiségtípus ma is, úgy, mint 200 évvel ezelőtt. A mese éle-

tpárti, humanista és demokratikus. Mindenki lehet boldog és jó, nemcsak a kiváltságosak. Mindkét korban értéknek számítanak olyan erkölcsi tulajdonságok, mint a jóság, az élet igenlése, a fegyelem, a szabályok betartása, az egyéni jogok tisztelete és védelme, és a közösség jólétéért folytatott együttműködés. A mesékben az életkorok szerinti elvárások differenciálása is nyomon követhető. Amíg 8 éves kor alatt a szülőknek való feltétlen engedelmesség a legfontosabb, serdülőkorban már elvárják a tanulásra való képességet, és az első önálló lépéseket. A fiatal bekerül a nagybetűs Életbe, ahol próbálkozásait és botlásait megértéssel nyugtázzák. Arra való a három próba, hogy a hős fokozatosan megtanulja a küzdelmet és az önálló életvezetést. A személyes tulajdonságok közül pedig fontos érték a hit, becsület, a kitartás, a szorgalom, a magasabb célok követése, a komolyság, a testi- lelki szépség. A mese különbséget tesz a nőktől és a férfiaktól elvárható tulajdonságok vonatkozásában. Míg az egész cselekmény bonyolultabb, nagyobb ívű, ha férfi hősről van szó, szelidebb, „nőiesebb,” ha nő a hős. A férfiaknál a határozott vezető szerep, az intelligencia, az igazságosság, a realitás érzék, a problémamegoldó képesség, a tetterő, a védelmező, a felelősségteljes családfenntartó tudat, a nőknél pedig a másokról való gondoskodás, a tapintat, a harmónia, az elsődleges kiemelt jegy. A mesékben vannak olyan alapvető, általános értékek, amelyek minden nép meséiben fellelhetők. A mese például mindig életpárti. A hétköznapi értékei szintén kiolvashatók a mesékből, amelyek segíthetnek a gyermekeknek a társadalom kisebb és nagyobb közösségeibe való beilleszkedésben és a kritikában.

Egy empirikus vizsgálat (2008) rövid bemutatása.

A 3–4. osztályos gyermekek számára négy feladatból álló feladatlapot készítettem. A feladatok mindegyike két részből állt. Az egyik egy Grimm-meséből való, a másik egy hétköznapi kommunikációt tartalmazó dialógus részlet volt hasonló tartalommal. A gyerekek azt az utasítást kapták, hogy válasszák ki a nekik jobban tetsző párbeszédet és végezzenek el rajta egy egyszerű feladatot, például, másolják ki belőle azt a részt, ami köszönést jelent. A feladatlapot a magyarországi gyakorló iskolák tanulói töltötték ki. Az eredmény azt mutatta, hogy a gyerekeknek körülbelül a fele, a meséből vett részletet választotta. Sok gyerek akkor is a meserészletet választotta, ha a megoldást nem tudta hibátlanul, mert a mesével németül még nem találkozott. Sokan nem találták például „Aschenputtel, vagy Hänsel és Gretel” nevét, amikor az volt a feladat, hogy keressék meg a szereplő nevét. A gyermekek a gyorsan változó, és oly sok bizonytalansággal teli világunkban ragaszkodnak a régi, meghittséget sugárzó mesékhez. Igaz, hogy a modern mesék is izgalmasak és érdekesek lehetnek, de nem nyújtják a gyerekeknek azt a biztonságot, mint az évszázadok, sőt évezredek óta bevált, a költészet erejével ható mesék (A Vasjankó például 20 000 éves alkotás.). A mesehősökkel azonosulni tudnak, így identitástudatuk erősödik. Ezért olyan meséket kell nekik választanunk, amelyeknek a hősei gyermekek, fiúk, vagy lányok, vagy mindkét nem együtt. A gyermekek a növekedés és érés során olyan tapasztalatokat szereznek, amelyeken a világtörténelem minden serdülője keresztültesik. Mivel a mesehősök fenn említett problémái, örök, általános és egyetemleges kérdések, sokat segíthet a felnövekvő nemzedékeknek, ha a sajátjukhoz hasonló problémákkal szembesülő mesehősökkel, együtt járhatják végig a fantázia útjain, a boldog, megoldáshoz vezető utat.

A szülők válaszaiból arra derült fény, hogy fontosnak és jónak tartják iskolájukban az idegen nyelvoktatást. A legtöbb szülő úgy nyilatkozott, hogy vannak otthon Grimm-köteteik, de mesecímeket felsorolni alig tudtak. Legtöbben az iskola kizárólagos feladatá-

nak vélik a nyelvtanítást, és nem gondolják, hogy ők is segíthetnék ebben gyermekeiket. A mesék szerepét pedig nem képesek megítélni. Ez a tény nem is meglepő, hiszen a szakemberek meggyőző ereje kellene, hogy formálja a közvéleményt. A kitöltött kérdőívek azt tükrözték, hogy a szülők igen elfoglaltak és a gyermekek nevelését áthárítják az iskolára. Pedig a gyermeknek nemcsak a mesére, hanem a szülei szeretetére is szüksége van.

A nyelvtanítók által kitöltött kérdőívek nagy felelősségtudatról és hivatásszeretetről tanúskodnak. Pedagógusaink igen sokat dolgoznak a tanórákon kívül is. Meséket dramatizálnak, zenésítenek meg, pályázatokon vesznek részt. Kiváló gyakorló pedagógusaink megérdemelnék, hogy az elméleti szakemberek és a tankönyvírók, tananyagfejlesztők minél több jó segédanyaggal lássák el őket. Hiszen a tananyagfejlesztés szaktudást igényel, és a gyakorlatban tevékenykedő pedagógusoktól nem várható el, hogy folyamatosan munkakörükön kívül eső feladatokkal foglalkozzanak. Mint nyilatkozták, szívesen kísérleteznek és lenne kedvük Grimm-mesék alapján összeállított gyűjteménnyel is dolgozni. A gyermekirodalom irodalomként való elfogadtatásához elsősorban legitim és aktív kutatómunkára, pontosabban, intézményesített kutatómunkára, projektekre és ezek eredményeképpen társadalmi figyelemre lenne szükség. Az összes eddigi gyermekirodalommal kapcsolatos vita, kerekasztal, szimpózium a hiányosságok sajnálkozással teli felsorolásával zárult.[Lovász 2003: 2] A gyermekek irodalmi művekkel való ellátottságával, nem lehetünk elégedettek. Mind a magyar, mind az idegen nyelvű gyermekirodalmi anyag szegényes, ad hoc jellegű, a piacon tombol a kommercializmus [Bárdos: 215]. Csupán a véletlenül múlik, hogy az értékes művek egyáltalán eljutnak-e a címzettekhez. Ha nem, akkor sokat mulasztottunk. Többek között nem építettük fel az első hidat, ami a további irodalmi művekhez vezethette volna, és olvasóvá nevelhette volna a fiatal generációt. S ennek a hiánynak további súlyos következményei gyűrűznek egyre tovább.”...amíg nem alakul ki egy erős, szakmailag képzett és hitelesnek elismert, határozott állásfoglalásra ,kritikai megnyilvánulásokra is képes gyermekirodalmi recepció, addig a kiadók egyedüli és elsődleges szempontja az eladhatóság marad”[Lovász 2003: 3].

A mesék segítségével az ismeretek sokféle kiterjesztésére is vállalkozhatunk [Vass 2000].

Foglalkozhatunk az ember-ember, ember-élő, és élettelen természet, ember-civilizáció kapcsolatával.

Az ilyen jellegű foglalkozásokat a gyermekek nyelvtudásától függően folytathatjuk anyanyelven is, hiszen a gyermekek általános személyiségének kibontakoztatása, éppen olyan fontos, mint a nyelvi fejlődése.

Megalapozhatjuk a gyermekek világszemléletét, természetszemléletét, taníthatunk viselkedési alapszabályokat, beszélgethetünk a mese kapcsán az életmóddal összefüggő szokásokról, megbeszélhetjük a mese bármelyik részletét. Készíthetünk a meséhez reáliákat, hallgathatunk, vagy készíthetünk hozzá zenét, plakátot vagy verset. A feldolgozási módokat kombinálhatjuk, úgy, hogy valamennyi, különböző intelligencia típushoz tartozó gyermek (interperszonális, intraperszonális, verbális, logikai/tudományos, vizuális/téri, zenei/ritmikus, mozgásos/testi, természeti), örömét lelje a foglalkozásokban [Gardner, 1983, idézi Bárdos 2005: 221]. A kutatások alapján köztudott, hogy az emberek a csak olvasottaknak mindössze 10%-át, a csak hallottaknak, 20%-át, a csak látottaknak 30%-át, az audiovizuális információ 50%-át, a látottak, hallottak és a mondottak variációjának, átlagosan 70%-át jegyzik meg. Ha mindezekhez még személyes érdeklődés, mozgás, cselekvés és manualitás is járul, a befogadás akár 90%-os is lehet, ahogy a huma-

nisztikus/kommunikatív módszer használói megállapították [idézi Poór, 2001:19]. A kiváló munkaszervezés és a különböző technikák magas szintű ötvözésének jó példáival még ennél is magasabb szintű hatások elérhetőségét mutatja be Bakonyi [idézi Poór 2001: 20].

Összegzés

A bemutatottak alapján nyelvpedagógiai, irodalmi, pszichológiai és általános pedagógiai értékei miatt ajánlható a Grimm-meséknek a német nyelvoktatásába való bevonása. A feladatok összeállításánál figyelembe kell venni a tanulók általános igényeit és nyelvtudását. A meséket nem a fordításra, nem a nyelvtan gyakorlására, vagy az ismeretek ellenőrzésre kell használnunk, hanem kreatív és örömszerző munkálatokra. Az a tanulás a legeredményesebb, amelyet szívesen végzünk.

Irodalom

- 1, Anh-Fülöp (2003): Kultúra és pszichológia, Osiris Kiadó, Budapest
- 2, Bárdos (2005): Élő nyelvtanítástörténet, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- 3, Benczik (2006. 04. 21.): Házi olvasmányok és olvasóvá nevelés. Oktatási Minisztérium Honlapja <http://emil.alarmix.org/treorbt/hazi.html>
- 4, Budai (1999): Pedagógiai Szemle, XLIX.évf.1999.10.:Élő nyelvek iskolai tanítása az EU-ban
- 5, Ewers(2000): Literatur für Kinder und Jugendliche.Eine Einführung in grundlegende Aspekte des Handlungs- und Symbolsystem Kinder-und Jugendliteratur,Wilhelm Fink Verlag, München
- 6, Hofbauer-Koci(1996): Minitheater,Fingerspiele,Spielgedichte, Verlag KerLe im Verlag Herder&Co.,Wien
- 7, Kast (1984): Literatur im Unterricht DaF München:Goethe-Institut
- 8, Kiss (2000): Bevezetés a gyermekirodalomba. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács
- 9, Kurtán (2001): Nyelvpedagógia, Idegen nyelvi tantervek, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- 10, Kinder-und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm, Insel Taschenbuch
- 11, Kümmerling-Meibauer(1999):Klassiker der Kinder- und Jugendliteratur.Ein internationales Lexikon in 2 Bänden, J.B.Metzler Verlag, Stuttgart-Weimar.
- 12, Lovász: A mai magyar gyermekirodalom időtlen kérdéseiről (Elhangzott az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, valamint a Magyar Írószövetség Gyermekirodalmi Szakosztálya által rendezett konferencián, Budapest,2003. április 7.)
<http://www.opkm.hu/konyvesneveles/20032/19Lovasz.html>
- 13, Lüthi (1997): Das europäische Volksmärchen. Form und Wesen, A. Francke Verlag, Tübingen und Basel, 10. Auflage.
- 14, O' Sullivan (2000): Kinderliterarische Komparastik, Universitätsverlag, Universitätsverlag C. Winter, Heidelberg
- 15, Poór (2001): Nyelvpedagógiai technológia, Nemzeti Tankönyvkiadó RT., Budapest
- 16, Tatar(1992): Off With their heads! Princeton University Press, New Jersey
- 17, Vass (2000): Az európai dimenzió pedagógiai megközelítései <http://www.o-ki.hu>

- 18, Wardetzky-Zitzlsperger (Herausgeber) (1997): Märchen in Erziehung und Unterricht heute, Schneider Verlag Hohengehren GmbH
- 19, Weinrich (1983): Die vernachlässigte Fertigkeit. In: Literarische Texte in der Unterrichtspraxis